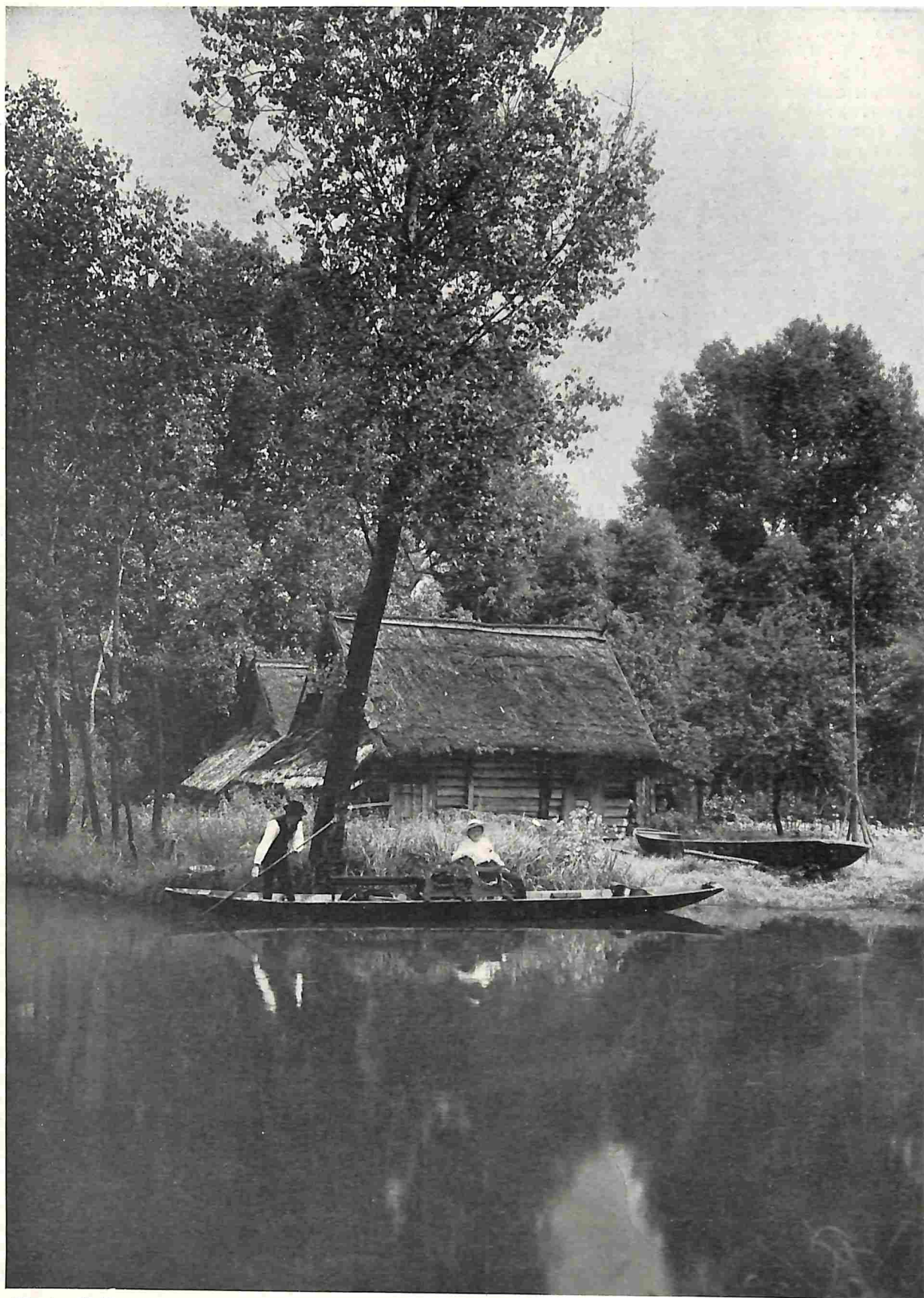


# BUITEN

14<sup>e</sup> JAARGANG N<sup>o</sup>. 46.

ZATERDAG 13 NOVEMBER 1920.



*Foto Aug. Rupp.*

HUISJE IN HET SPREEWALD AAN DEN PRINS-WILHELM VLIET.



Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

IN HET SPREEWALD, ILLUSTRATIES . . . . . BLZ. 541, 552  
 DE BLOEMBLADEN VAN LAO-TZE (7), DOOR J. ALLAN DUNN BLZ. 530  
 IJSELSTEIN, DOOR W. F. J. DEN UYL, GEÏLL. . . . . BLZ. 544—546  
 SINT MAARTEN, DOOR K. L. SCHAMP . . . . . BLZ. 546  
 IETS OVER AMSTERDAMSCH E WEEZEN, DOOR S., GEÏLL. BLZ. 547—551  
 HET SCHILDERIJTJE (VERVOLG), DOOR CORN. J. GIMPEL . . . . . BLZ. 548  
 BOEKBESPREKING, DOOR A. F. J. PORTIELJE . . . . . „ 550  
 WONDRE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR, DOOR F. ST.

MARS, VERTAALD DOOR S. J. BARENTZ-SCHÖNBERG „ 551  
 BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

*Men geheve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.*

*De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.*

*Tevens gelieve men achter op de foto's duidelyk aan te geven, wat ze voorstellen.*

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.



## De Bloembladen van Lao-Tze.

7) DOOR J. ALLAN DUNN.

**E**EN voorval maakte, dat Keeler zichzelf gelukwenschte dat hij het telegram had verzonden. Een groep baliekluivers achtervolgde de beampten, zooals jakhalzen het spoor volgen van een leeuw, die op roof uitgaat, en bevreesd dat er voor hen geen merg in de beenderen zal overblijven. Keeler vroeg zich af of Hing's aanval wel louter voor diens eigen doeleinden had gediend.

In Shanghai werd hij opgewacht door twee reusachtige Chineezers, die alle uiterlijke kenteekenen droegen van tongvechters en hem naar Pung-Li's warenhuis vergezelden, waar Keeler in een der particuliere vertrekken verdween. Kort na zijn aankomst vroeg een man die een groote gelijkenis vertoonde met den aanvoerder der „jakhalzen” te Hankau, een onderhoud met Ah-Lung over den verkoop van eenige bittersteenen kralen, en werd dezelfde deur binnengelaten welke Keeler als Pung-Li was doorgegaan.

De kralenkoopman onderhandelde geruimen tijd met den glimlachenden Ah-Lung en tusschen het bieden door, nam hij diens particuliere vertrekken scherp op. Hij liet doorschemeren dat hij door een man was achtervolgd, die beweerde dat de kralen zijn eigendom waren en daar de koop niet werd afgesloten, verzocht hij Ah-Lung door een anderen uitgang naar buiten te worden geleid. Hierop verzekerde deze hem openhartig dat er slechts één deur was en bracht hem, al buigende, naar buiten.

Pung-Li was voor goed verdwenen. Achter een gordijn dat een schuivend paneel verborg en dat zelfs voor de nieuwsgierigste blikken onzichtbaar was, wiesch Keeler zich de vieze verven van het gelaat alvorens zich te scheren en een poging te wagen het haar te knippen. Uit een teakhouten kastje haalde hij schoon linnengoed en een *topee* tegen de zonnestralen te voorschijn, kleeedde zich, stak een sigaar op, en wachtte.

Spoedig daarop verscheen Ah-Lung glimlachend en onbewogen als een ivoren beeld.

„Ik zie dat ge terug zijt gekomen, mijn vriend,” sprak hij. „Is er nog iets dat ik voor u kan doen?”

Keeler bracht een plat pakje te voorschijn, opende het en

liet de diamanten zien die hij maanden geleden van Ah-Lung had gekocht.

„Indien ge deze terug kunt koopen zonder eenig verlies voor uzelf,” zeide hij, „zou het mij aangenaam zijn.”

Ah-Lung maakte een afwijzend handgebaar. „Al hetgeen ik bezit, behoort u toe, mijn vriend,” antwoordde hij. „Deze steentjes beteekenen tusschen ons niets. Ik ben niet vergeten dat ik eens Ah-Lung de *Compradore* was en gij mij van een messtoot welke een koelie mij had willen geven, hebt gered in het steegje bij Lee's speelhol. Hoe groot mag de chèque zijn, waarmede ik u kan dienen?”

Hij ging naar een muur met paneelen, raakte een gesneden schijf aan, het hout schoof terug, en er werd een stalen brandkastdeur zichtbaar.

„Ik heb geen geld nodig, Ah-Lung,” sprak Keeler. „Ik zou genoeg kunnen krijgen door te telegrafeeren, maar ik geef aan deze wijze van handelen de voorkeur. Ge hebt mij ruimschoots den dienst welke ik u bewees, terugbetaald.”

Ah-Lung protesteerde niet langer.

„De diamanten zijn in waarde gestegen, vernietiger van zeeroovers,” sprak hij. „Ja, ik heb van het gevecht in den bergpas gehoord. De streek is er vol van. Het zal mij een genoeg zijn, u hiervoor meer te geven dan gij er destijds voor hebt betaald.” Hij ging naar de brandkast en nam er banknoten uit en goud. Keeler koos het laatste.

„Een draagstoel en de kans om onbespied naar een zijstraat te komen, en ik zal u meer dan dankbaar zijn, Ah-Lung,” zeide hij.

„Dat is gemakkelijk gedaan. Wat de dankbaarheid betreft, deze is geheel aan mijne zijde. Vriendschap is een bron welke nooit ophoudt te vloeien, wanneer zij eenmaal is geopend, mijn vriend. Mijn bediende, Sam Ling, zal voor uw draagstoel zorgen. Uw kruiden zullen u worden nagezonden naar uw club.”

Langs verschillende onderaardsche wegen en door deuren, met grendels gesloten, kwam Keeler weer als blanke uit een theehuis te voorschijn, en werd in een draagstoel gebracht naar een meer voorname gelegenheid aan den „Borrelende Bronweg,” als een gewone toerist, vanwaar hij de Shanghai-club opbelde.

Niet lang daarna verscheen voor deze vereenigingsplaats der beau-monde een automobiël, waarin drie heeren waren gezeten, die Keeler begroetten met de woorden „King, jou zwervende, oude padvinder” en die hem onder allerlei genogelijke gesprekken naar de club brachten. Na een soort van receptie in foyer en rookkamer, verliet Keeler hen om zich naar zijn kamer te begeven, met een bundeltje brieven en een telegram in de hand, die zeven weken op hem hadden liggen wachten. Het pak van Ah-Lung werd door een jongen gedragen. Keeler ontsloeg dezen en nam met geen gering gevoel van verlichting den talisman uit zijn laatste schuilplaats. Het oogenblik was gekomen, om weer tot een verandering over te gaan.

### HOOFDSTUK V.

#### ROUGE ET NOIR.

Keeler nam, uit een onder zijn ruim zittende tunica goed verborgen gordel, twee Brownings, die hij van hun leeren omhulsels ontdeed. De patroonhouder van een hunner was ledig, ofschoon er wel een patroon in de kamer zat. De veer was weggenomen en op die plaats lag de talisman.

Hij legde hem op zijn handpalm en keerde hem om, terwijl hij den matgekleurden turkoois welke in goud was gevat, bekeek, zich nogmaals nieuwsgierig afvragend wat de inscriptie wel kon beteekenen. „Je bent zooiets uit de „Duizend en één Nacht,” sprak hij peinzend. „Je kunt samengaan met Aladdin's Lamp en het Toovertapijt. En je begint er uit te zien als vijftigduizend dollar. Wij zijn nu bijna op de helft. Indien ik Mac Vea niet had beloofd, je niet uit mijn handen te geven, zou ik bijna niet de verleiding kunnen weerstand bieden om je aan de posterijen toe te vertrouwen, maar dat zou mijn eigen onaantastbaarheid toch niet verzekeren, en ik moet mijn geld verdienen. Binnen!”

Hij sloot zijn vingers om het gouden schijfje, toen een slanke Chineesche jongen binnengleed met whisky en *tansan*. Hij gaf bevel een en ander op het dientafeltje te plaatsen. Met een haastigen, onderzoekenden blik uit zijn agaatkleurige amandelvormige oogen, gehoorzaamde de Oosterling en verliet het vertrek.

„Hij heeft een inventaris opgemaakt van alles wat niet zichtbaar is,” sprak Keeler bij zichzelf. Hij meende nu overal verraad te zien. Chineezen en Thibetanen behooren tot hetzelfde ras en de Chineesche clubjongens spelen altijd hasard en kunnen dus gemakkelijk worden omgekocht.

Een zware portemanteau, met riemen en sloten goed verzekerd, was reeds boven gebracht. Alvorens zijn correspondentie in te zien, opende Keeler zijn tasch en nam er eenige kleedingstukken uit, die hij wilde laten oppersen. Daarna kwamen er een paar witte laarzen uit van zacht leder. Hij begaf zich naar het raam en keek aandachtig de galerij langs, welke boven het erf aan de achterzijde van het gebouw liep.

Vervolgens draaide hij zachtjes den sleutel om in het slot, en nam den linkerschoen ter hand, waarna hij voorzichtig met het fijne lemmet van zijn zakmes aan den hak begon te peuteren. Deze splitste zich in twee deelen en er werd een smalle reet zichtbaar, waarin Keeler den talisman stopte, de overgebleven ruimte opvullend met watten uit zijn medicijnkist. Hij onderwierp de uitstekende einden der spijkers van de laatste lagen aan een nauwgezet onderzoek, drukte ze van precies weer in hun vroegere plaatsen, wreef wat was over het leder en veranderde zijn schoeisel met de laarzen.

Toen opende hij het telegram. Het was van Mac Veä. „Verlies geen tijd met terug te keeren. Meld dadelijk aan mijn adres. Meer inlichtingen. Palace Hotel San Francisco. Telegram uit Shangai. Wees voorzichtig. Vooral noodzakelijk, nu. Zoo noodig, bestel geld telegrafisch.”

Hij verbrandde het dunne papier en zag toe dat het op het metalen aschbakje tot asch werd. Daarop las hij zijn brieven. Er was er geen een waarin iets stond van eenig belang, en geen ander bericht van Mac Veä.

De kamertelefoon belde. Het was Bob Sinclair, de bezitter van den automobiel waarmede hij uit het theehuis was afgehaald.

„Wij rekenen op je voor een dinertje bij mij aan huis, King,” riep de vroolijke stem van zijn vriend. „Mijn vrouw heeft iemand voor je die je moet ontmoeten. Ik weet wel, dat je niet veel geeft om de schoone sexe, maar... wacht maar, dat is alles. Precies zeven uur!”

„Wacht nog even,” riep Keeler, toen hij aan den klank van Sinclair's toon merkte, dat het gesprek zou worden afgebroken. „Wanneer gaat de eerste stoomboot naar San Francisco?”

„De *Pride of Cathay*. Donderdag. Denk er om. Precies zeven uur.”

„Drie dagen in Shangai,” mompelde Keeler. „Drie dagen te veel. Ik hunker niet naar de vleeschpotten, alvorens ik mij heb ontdaan, van —” hij brak zijn woorden af en stampte met den hak op de vloermat om het ontbrekende aan te vullen. „Ik moet die gewoonte van tegen mijzelf te spreken, afleeren,” en hij fronste het verbrande gelaat dat de spiegel weerkaatste. „Het is een gevaarlijke gewoonte. En ik moet mijn haar netjes laten knippen. Op het punt van haarknippen ben ik geen artiest. Dus, Mevrouw Bob is weer eens aan den gang. Zij zou liever riskeeren uit den hemel te worden verdreven, dan haar gewoonte op te geven om menschen uit te huwelijken. Maar nu ik toch genoodzaakt ben hier te blijven, is beschaving in den vorm van omgang met dames en vingerkommetjes nog niet zoo onplezierig.”

Hij schelde en gaf zijn smoking mede om ze te laten oppersen voor het diner.

„Kijk eens, jongen,” sprak hij tegen denzelfden jongen met de agaatkleurige oogen. „Ik houd er niet van als men aan mijn boel komt, jij *Sabe*? Ik berg alles op. Laat ons aannemen, jij wél doen, ik het weten. Dan jij niet krijgen *kumshare* fooi, *Sabe*?”

De jongen grijsde en verliet de kamer. Keeler bevestigde nu een dunnen zijden draad tusschen de kozijnen der hooge ramen, achter de jaloezieën der veranda; de einden maakte hij vast door middel van was, op de hoogte der enkels; hetzelfde proces herhaalde hij bij de deur en hij stapte er over heen toen hij wegging.

Door den kapper der club werd hij goed geholpen. Hij zond vervolgens een telegram aan Mac Veä en begaf zich naar het kantoor der stoombootmaatschappij.

„Het is onmogelijk om u een groote kajuit te beloven voor u alléén, mijnheer Keeler,” zeide de boekhouder. „Wij zouden u gaarne van dienst zijn, maar er is te veel navraag. Eigenlijk zijn er maar een stuk of twaalf slaapgelegenheden over het schip verspreid, en een kajuit. Deze zult u moeten deelen met een ander.”

„Ik zal er u den vollen prijs voor betalen,” sprak Keeler. „Het spijt mij, maar wij kunnen u niets beloven. U kunt met mijnheer Osborne spreken als u wilt.”

Keeler deed dit, maar hij verliet het kantoor met gefronsd voorhoofd, en zonder eenig resultaat bereikt te hebben. Hij wilde alléén zijn in de kajuit, voor de veiligheid. Tot dusverre was hij er uitstekend in geslaagd zich afgezonderd te houden en toch, niettegenstaande de zeer bijzondere voorzorgsmaatregelen die hem tot nu toe hadden behoed, kwam hem het gemak waarmede hij er tot dusverre was gekomen, verdacht voor.

Er werden aan boord der *Pride of Cathay*, een Amerikaansch schip, geen Chineezen als bedienden toegelaten. Slechts ingeschreven Chineesche passagiers dien het vergund was de Vereenigde Staten binnen te gaan, mochten de reis medemaken. Drie van laatstgenoemden hadden reeds hun passage genomen. De agent vertelde Keeler, dat zij hem allen persoonlijk waren bekend, en zoo oppervlakkig beschouwd, geleken zij doodonschuldige, vreedzame familievaarders die naar San Francisco terugkeerden, bedaarde, ongevaarlijke kooplieden, doch Keeler nam zich voor hen in het oog te houden. Geen hunner zou natuurlijk de kajuit met hem deelen, maar toch...

De aanroep van een grooten, slanken man met haviksblik, bijna even donker als Keeler zelf, deed hem stilstaan. Het was Bindloss, de Amerikaansche Consul te Shangai.

„Ik heb naar je uitgekeken,” sprak deze ambtenaar. „Wanneer ben je hier gekomen?”

„Vanmorgen, uit Hankau.”

„Hankau? Ik hoorde dat je in Thibet bent geweest.”

Keeler trok zijn wenkbrauwen op.

„Hoorde je dat? Kijk eens, Bindloss, ondervraag je mij officieel? Omdat, als dit zoo mocht zijn, ik je het antwoord moet schuldig blijven. Mijn zaken waren van particulieren aard. Ik ben in Hankau geweest.”

„Ik probeer niet je uit te hooren, Keeler. Juist het tegendeel! Maar ik moet je toch spreken. Ga je vanavond naar de Sinclair's?”

„Ja.”

„Dan zal ik je daarginds zien. Ik zeide je dat ik liever niet wilde weten, waar je geweest bent, of wat je hebt uitgevoerd. Dat is nogal duidelijk. Ook zal ons onderhoud geheel onofficieel en vriendschappelijk zijn. Kom niet op mijn kantoor. Ik wil, officieel althans, niets met je te maken hebben. Snap je mij?”

„Ik begrijp waar je heen wilt, als dat tenminste is wat je bedoelt. Tot ziens dus!”

„Nu, wat duivel!” vroeg hij zich af, toen hij den weg naar zijn club weer insloeg, „waarop zou Bindloss eigenlijk zinspelen? En in naam van Shin-Fung, wie heeft hem gezegd dat ik in Thibet was? — als het tenminste niet een gissing was?”

Een stuk of zes jongelui riepen hem aan, toen hij de groote zaal van de club binnenging en voerden hem vriendschappelijk mede. Keeler was zeer populair bij de mannen. De meeste hunner waren op de hoogte van zijn vroegere daden en van hetgeen hij had bereikt, en benijdden hem om zijn koelbloedigheid en doorzettingsvermogen.

Om half zeven verliet hij hen en begaf zich naar zijn kamer. Voor de deur wierp hij een onderzoekenden blik in de gang, alvorens den sleutel te voorschijn te halen. Hij tilde zijn voeten hoog op toen hij over den drempel stapte, en sloot de deur; daarop knielde hij neder om het grijze weefsel dat hij over den drempel had gespannen, te bekijken. Het was gescheurd. — De draad bij de ramen was intact. Oogenschiijnlijk zou men zeggen dat niets in de kamer was aangeraakt; toch merkte Keeler op, dat er alle teekenen waren dat men zijn bezittingen aan een zeer nauwgezet onderzoek had onderworpen. Zijn pas opgeperste kleedingstukken werden hem op zijn bellen gebracht.

„Waarom ben jij in mijn kamer geweest?” vroeg hij den jongen.

Er verscheen een flikkering in de agaatkleurige oogen van den oosterling.

(Wordt vervolgd).

#### Verbetering.

Aan een schrikkelijk germanisme hebben wij ons schuldig gemaakt. In „Buiten” van 30 Oct. 1.1., blz. 521, 1e kolom, regel 21 van beneden, leze men inplaats van: „omgedoopt”: *verdoopt*.



IJSELSTEIN. DE OVERBLIJFSELEN VAN DE IJSELPOORT. RECHTS EEN HUISJE VAN 1622, THANS BERGPLAATS DER BRANDSPUIT.

## IJSELSTEIN.

**W**ANNEER men IJselstein vanuit het Noorden nadert, valt het op hoe daar de velden verschillen met die, welke meer naar het westen toe gelegen zijn. Hier niet het schier op het water drijven van het land — het beeld van een eindeloos groen, stil meer — want hoog rijzen de akkers uit de smalle slooten, en af en toe ziet men ze heel zachtjes gloeien zelfs.

Op den middag, toen wij op weg waren naar dit vergeten stadje, groende op deze akkers al jong koren, en stonden hoven vol wijd-getakte kersenboomen blank te bloeien, hier en daar.

't Was :

Ten ingane van Aprille  
Doe die winter was vergaen  
Ende men sach die blommen staen  
Over al die velde groene. . . .

Achter een omschansing van hoog geboomte lag IJselstein. Twee torens rezen er boven uit : één rank, spitsend in de lucht, de ander een korenmolen gelijkend, die door een beschieting zwaar heeft geleden.

Langs een rechte olmenlaan kwamen wij aan den IJsel, het smalle watertje, dat van geen land-wetering is te onderkennen. Hieraan was het nieuwere IJselstein aan 't groeien, vooral naar het Oosten toe : industrie met den aanleve van dien. Maar aan de overzijde van dit riviertje stond nog een getuige van drie eeuwen, een nederig huisje, waarin thans de brandspuit is gebouwen. Op een wapenstein in den voorgevel lazen we het jaartal 1622 (afb. hierboven).

Door de stadsgracht hiervan gescheiden stonden nog 'n paar oude burens van dit huisje : twee lage torentjes, elk door een steenen leeuw bekroond. De geringe overblijfselen waren die van de IJselpoort, welke weleer van uit het Noord-Oosten, toegang verleende tot het stadje. Nog in den aanvang van de vorige eeuw kon men op een gedenksteen, in den land-zijdegevel, het navolgende lezen :

Wegh Utrecht met Uw tuten en blasen,  
Doe uyt twee leeuwen en zet twee hazen ;  
Want toen die van IJselsteyn kwamen in 't veld,  
Hebben die van Utrecht 't op een lopen ghesteldt.

Deze vriendschappelijke raad aan de Bisschopsstad, om de twee leeuwen in haar stadswapen te vervangen door twee

hazen, hield verband met een voorval uit het jaar 1511 toen, na een langdurig beleg, de Utrechtenaren door die van IJselstein, tot onder de muren van hare eigen stad, werden thuisgebracht.

Bij deze voormalige poort rechts afslaande, kwamen wij weldra aan de plaats waar de Sint-Nicolaas toren en kerk al meer dan zes eeuwen staan, gewijd aan den dienst van God ; in het volgend nummer komen wij op deze momenten terug.

De vroegere vestingwal, waaraan deze kerk en toren waren gelegen, werd in de vorige eeuw herwrocht in een vriendelijke beplanting.

Ook het andere godshuis, dat der Katholieken, met zijn ranken, hoogen toren, grensde aan dit zelfde plantsoentje.

Toen wij met ontbloote hoofden daar binnen gingen, komend uit het parkje, waar het zoc bloesemde en het nieuwe leven opspeelde als een fontein, was 't of wij eensklaps in een andere wereld waren. Toch scheidde slechts een enkele muur ons van dáár.

In deze hooge hallen was het licht getemperd en een ontroerende stilte ruischte er. Midden in die groote ruimte lag een oud moedertje, in rouwig zwart gekleed, en met een kanten mutsje op, geknield voor een bidstoel, en een priester, bejaard evenzeer, en met uitgevast gelaat, schreed met gebogen hoofde door een der paden. . . . biddend ook wellicht of in den geest verwijlend bij geheiligde dingen. . . . Hij althans bemerkte ons niet.

Dit interieur met zijn pijlers, krachtig als eikenstammen, zijn veelverwigen kruisweg en rijk-gebeeldhouwden, XVIII<sup>e</sup> eeuwischen kansel, liet niet na een bizonderen indruk op ons te maken.

Het land, tusschen beide kerken in, aan de overzijde van de vestinggracht gelegen, en ook zelve van een smalle gracht omringd, trekt de aandacht door een plompen, vierkanten toren, die daarop gebouwd staat. (Afgebeeld op blz. 546).

Dit is de plek waar weleer de trotsche burcht IJselstein oprees, met zijn vele torens en hooge daken. Hier woonden de geweldige ridders, die jaar in jaar uit, rusteloos hebben gestreden, dan tegen Holland, dan tegen het Sticht, tot in de zestiende eeuw toe.

Het jaar waarin de eerste sterkte op deze plaats werd gesticht, is vergeten doch in 1279 is daar een nieuw slot gebouwd, of althans het oude belangrijk uitgebreid.

Heer Gijsbrecht zelve, getuigt in een oorkonde van dat jaar, dat niet alleen zijn ouders, maar ook reeds zijn „voervaders heren tot IJselsteyne gheweest hadden.” 1).

Zoo worden dan Arnold van Amstel (broeder van „Vondel's Gijsbrecht”) en Arnold's zoon Gijsbrecht, voor de stichters gehouden van den burcht, die in 1279 werd belegerd door Wolfaard van Borselen, den raadsman van Jan I, graaf van Holland.

De graaf, in oorlog geraakt met het Sticht, eischte van heer Gijsbrecht de inruiming van diens kasteel; alle schade en verliezen zouden hem, na het beëindigen der vijandelijkheden, worden vergoed.

Maar deze, als maarschalk en dienstman van den Bisschop van Utrecht, weigerde dit.

Toen volgde de belegering, terwijl heer Gijsbrecht, in een hinderlaag gelokt, op het huis Culemborg werd gevangen gezet. Zoo moest de verdediging dan worden overgelaten aan zijn echtgenoot, vrouwe Bertradis uit het geslacht van Arkel. Doch hoe fel en hoe dikwijls herhaald de bestormingen ook waren, de vijanden konden niet binnen geraken. Vrienden en bloedverwanten poogden haar te bewegen om haar huis op te geven, doch ook dat was vruchteloos. Indien haar werd toegestaan haar echtgenoot zelve te spreken, dan zou zij doen 't geen die haar ried, maar

„Anders soude sy totter doot  
Houden in alre noot.”

Eindelijk, toen het beleg omtrent een jaar had geduurd, en de voorraden waren uitgeput, bood Bertradis aan, om het huis te ontruimen, mits het leven en de vrijheid werden gewaarborgd van allen, die er binnen waren.

Deze voorwaarde kon zij echter slechts voor haar zelve en voor de helft van de burgzaten bedingen. De anderen moesten overgaan op genade. Niet meer dan zestien weerbare mannen trof de vijand op het slot aan, die aanstonds naar Dordrecht werden overgebracht.

Aldaar deed Aloud, de baljuw van Zuid-Holland, hen loten om het leven, in tegenwoordigheid van de burchtvrouwe, zulks door middel van twee balletjes van een zelfde grootte en kleur, waarvan het een 'n Hollandschen, het andere 'n Leuvenschen penning bevatte. Wie een Leuvenschen penning trok, verbeurde het lijf en werd terstond onthalsd. De overigen behielden wel het leven, doch men hield ze, tegen het verdrag in, gevangen.

In 1308 werd heer Gijsbrecht weder hersteld in het bezit van al zijn goederen en ook van het huis IJselstein.

Eerst omstreeks het jaar 1344 stierf hij, en werd, naast vrouwe Bertradis, begraven in de parochiekerk. Op hun graf, en op dat van hun zoon Arnold en diens echtgenoot werd door Guyotte van IJselstein omstreeks 1390 de tombe opgericht welke aldaar thans nog aanwezig is.

De vierkante toren, zooals wij dien nu zagen, is geen overblijfsel van het in 1279 gebouwde kasteel, want dat werd in 1417, evenals de muren en torens van IJselstein, door toedoen van de stad Utrecht, ter gronde toe geslecht. Het stadje zelf was na verloop van een dertigtal jaren weder ten deele opgebouwd, doch het slot herrees eerst aan het einde dier eeuw of in den aanvang van de volgende.

Het bestond uit een samenstel van gebouwen met een binnenhof, die was afgesloten door een wal met twee ronde en een halfronden verdedigingstoren. Hoewel er in den loop der jaren veel aan veranderd is, was het toch nog, tot op het jaar der slooping toe (1888), goed bewaard gebleven en werd het allerwegen pijnlijk gevoeld, dat men het zou gaan afbreken.

Geen beroep op de koninklijke familie — aan wie het vroeger



HET STADHUIS TE IJSELSTEIN IN 1744.  
Naar de gravure van J. de Beyer.

Zoo moest dan IJselstein, nog slechts weinige jaren geleden, een tastbaar stuk zijner geschiedenis voor altijd verliezen.

Het plantsoentje ten einde wandelend kwamen wij ter plaatse waar in de vorige eeuw de Benschopper poort nog stond. Een eigenaardige vernauwing van de straat en een twaetal steenen-met-wapens wezen daar nog op. De wal ter linkerzijde van deze plek, was eenigermate nog in zijn ouden toestand gebleven: hij was nog niet afgegraven en muurwerken, waartoe ongetwijfeld de steenen van den stadsmuur hadden gediend, waren er nog aanwezig.

Op het hooge bolwerk, dat op een hoek van dezen wal was uitgebouwd, stond het overschot van een in 1732 gebouwden molen. Nog geen vier jaren geleden suisden zijn wieken nog door de lucht en diende hij, behalve om koren te vermalen tot meel, ook om het stadje een vroolijker aanzien te geven. Thans, ontdaan van roeden, windvang en kap, is hij tot een jammerlijken steenen peperbus geworden.

(Slot volgt).

W. F. J. DEN UYL.



HET STADHUIS TE IJSELSTEIN IN ZIJN  
TEGENWOORDIGEN TOESTAND.

1) Slichtenhorst: Geldersche geschiedenis, blz. 195, maakt reeds op het jaar 1144 melding van den Heer van IJselstein.

## SINT MAARTEN.

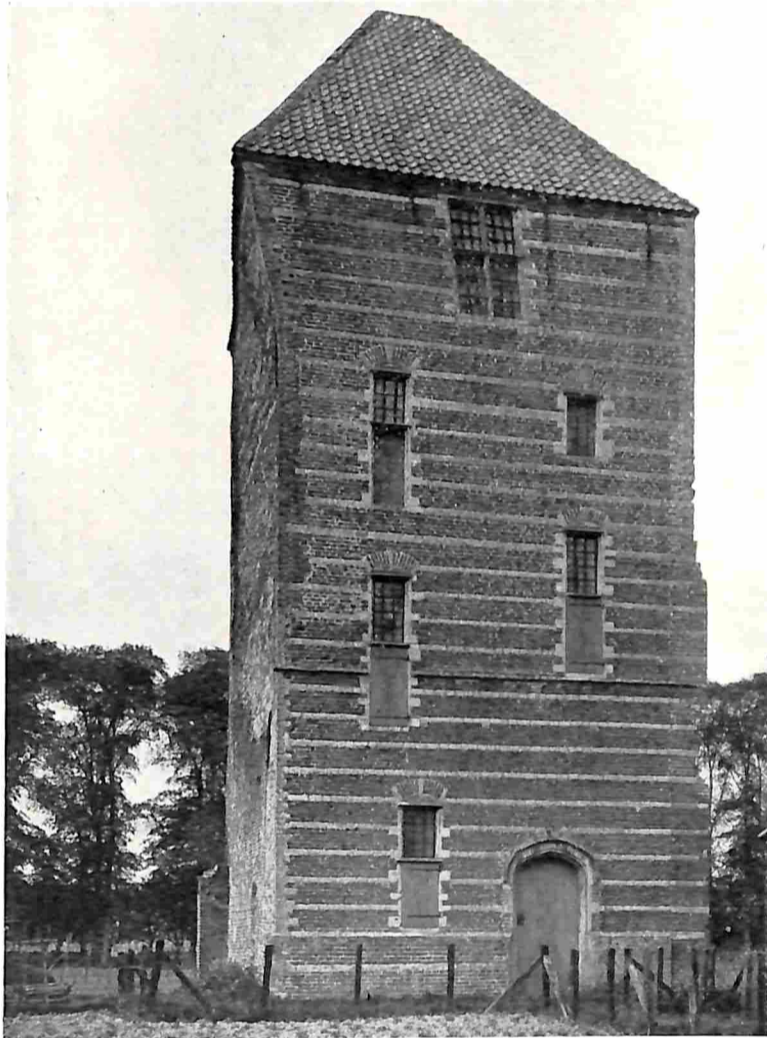
11 NOVEMBER.

**Z**EKER werd geen enkele Heilige zóózeer vereerd als Martinus, bisschop van Tours, de Apostel der Galliërs, die op de grenzen van Stiermarken in het jaar 317 geboren werd en wiens naamdag valt op den 11<sup>en</sup> November. Het bisdom, de stad en de burgerij van Utrecht stonden onder zijn bescherming; zijn beeld prijkte op de torenspits van zijn kerk, op de hoeken der straten, in het voorportaal der kapittelzaal, op het stadswapen en de bisschoppelijke banier. In België zijn vierhonderd kerken aan hem gewijd en in ons land tel ik er zesendertig, terwijl een paar plaatsen zijn naam dragen. Zijn tijdgenoot en vermoedelijk ook zijn leerling Sulpicius Severus, een geloofwaardig geschiedschrijver uit de 4e eeuw, zegt Dr. Eelco Verwijs, stelde het leven van den Heilige in een aantal brieven te boek. Fortunatus van Poitiers voegde daar een werk van vier deelen aan toe, dat hij opdroeg aan Gregorius, bisschop van Tours, die op zijn beurt nog vier deelen over den Heilige vol schreef. Dan verscheen er nog een heldendicht in zes deelen en Paulinus van Perigueux schreef, behalve wat hij in zijn Geschiedenis van Frankrijk vermeldt, nog zes deelen over diens deugden en mirakelen. Hij werd afgebeeld door een aantal schilders en beeldhouwers der oudheid, zooals Simone I di Martino, een volledige cyclus in de kapel der basiliek van Assisi, op een altaarstuk te Udine van de 9e en 10e eeuw en in lateren tijd o.a. door Rubens en van Dijk, die hem voorstellen als ruitersman, zijn mantel doorsnijddende om dien aan een bedelaar te geven.

Martinus werd, zooals wij zeiden, omstreeks het jaar 317 uit vermogende heidensche ouders in Hongarije geboren, waar zijn vader den rang van tribuun bekleedde. Op zijn 15e jaar was hij, als de zoon van een krijgsman, verplicht dienst te nemen en weldra ging hij tot het Christendom over. Eens, op een barren winterdag, reed hij naar Amiens; aan de poort der stad gekomen, vroeg hem een halfnaakte bedelaar om een aalmoes. Martinus, die reeds alles weggegeven had, sneed toen een stuk van zijn mantel en gaf het den armen man. Daarna kreeg hij in den slaap een visioen en zag hij Christus in de gedaante van den bedelaar, met den mantel bekleed. Tot zoover de legende, die ik vooral hierom heb weergegeven, omdat de verdeling van den mantel het hoofdmotief is, waarmede hij door schilders en beeldhouwers wordt voorgesteld. Liefdadigheid en vooral ook nederigheid waren de grondtrekken van zijn karakter. Uit nederigheid verschool hij zich, toen hem de bisschopszetel van Tours werd aangeboden, die hij later echter gedurende tweeëndertig jaar bekleedde. Hij overleed in 397.

Op verschillende wijzen wordt zijn nagedachtenis gevierd, in de eerste plaats door de Sint Maartensvuren, waarbij het liedje gezongen werd:

Sinter Maarten is zoo koud,  
Geef 'm een turfje of een hout,  
Om zich bij te warmen  
Met zijn bloote armen.



DE TOREN VAN HET(SLOT TE IJSELSTEIN, HET EENIG  
OVERBLIJFSEL VAN HET IN 1888 AFGEBROKEN  
KASTEEL.

Dit doelt op het geval met den bedelaar.  
In het land van Waas kleeedde men den Heilige nog  
verder uit en zong daarbij:

Een stuk van zijnen mantel  
Al met zijn billekens bloot.

In Alkmaar en Hoorn klonk het:

D'r is brand in de lantaren  
De vonken vliegen er uit  
De meisjes loopen om garen  
De jongens om beschuit;

of ook wel het meer bekende versje:

Sinte, Sinte Marten,  
De kalveren dragen starten,  
De kerken dragen torens,  
De torens dragen klokken  
De meisjes dragen rokken  
De jongens dragen broeken,  
De wijven schorteldoeken.

In den Bosch zingt men:  
Vandaag is 't Sinter Marten,  
Morgen Sinter Krukken,  
Wij komen uit goeder harte  
En hadden zoo gaarne een  
stukken,  
Een houtjen of een turfjen  
En wij zullen van hier niet  
gaan,  
Of wij hebben wat opgedaan.

Met Sinter Krukken wordt  
de bedelaar bedoeld.

In Groningen klinkt het  
langs de straten:

Sint Martinus bisschop,  
Roem van deze landen,  
Dat wij hier met lichjes loopen,  
Is voor ons geen schande.

Of wel:

Hier woont een riek man,  
Die veel geven kan,  
Veel wil hij geven,  
Lang zal hij leven,  
Den hemel zal hij erven,  
God zal hem loonen,  
Met honderdduizend kronen,  
Met honderdduizend rokjes  
an,

Daar komt Sinter Marten an,

Of anders:

Met honderdduizend lichjes  
an,  
Daar komt Sinter Marten an.

Een groot deel der rijmpjes, zegt Dr. Schrijnen, is verdorven en onverstaanbaar geworden. Zoo b.v. in den Achterhoek:

Sunder Meerten tuutje (lichtje)  
Mien voader die heit Luutje,  
Mien moeder die heit Joantje,  
Geef me wat in 't kaontje,  
Geef mi 'n appel of een peer,  
'k Kom van 't haile joar niet weer.

En wie niets geven wilde, was „een bosje zwavel met kruit” te wachten, met de toespelling:

„Daar hangt de gierige duivel uit.”

Er wordt ook gesproken van een Sint Maartensvogel. Hoewel nergens in het leven van den Heilige een vogel voorkomt, noch bij Sulpicius Severus, noch bij Gregorius van Tours, ontmoet men dien toch in de gedichten der Middeleeuwen. In Frankrijk spreekt men van l'oiseau Saint Martin en ook in Spanje treft men hem aan. Dr. Schrijnen meent, dat hier de specht bedoeld wordt, waarop het Venloosch liedje slaat:

Sinter Mertes veugelke  
Met zin rood keugelke



NED. HERV. DIACONIE-  
WEESHUIS.  
DE OUDE KLEEDING.

Met zin blauwe startje  
Hopsa Sinter Merten!

In Appingedam hoort men:

Sinte Maarten vogeltje  
Met zien kip-kap kogeltje  
Met zien vleddern stokje.

Dan hebben we nog de Sint Maartensgans, waarover heel wat geschreven is. 't Is mogelijk, zegt Detler in zijn Ikonographie, dat de gans verband houdt met het betalen der tienden op Sint Maartensdag, wanneer gewoonlijk een vette gans werd verheergevaad.

Maar er is ook een legende, die zegt, dat de ganzen de schuilplaats van Martinus verrieden, toen hij was weggekropen om zich aan de bisschoppelijke waardigheid te onttrekken. Eigenaardig is het, dat in de 12e eeuw een zilveren gans voorkomt als symboliek geschenk aan een abdijs. Op den Munster te Worms staat een gans, die ook voorkomt achter den naam van Sint Maarten in Noorsche en

Tyroolsche kalenders. Drie geleerden uit de 17e en 18e eeuw hebben verhandelingen geschreven over de Sint Maartensgans, en de Deventersche professor Martinus Schockius hield er een college over. Dr. Schrijnen gelooft, dat de gans een Saksisch stamdiert is, waarop het rijmpje slaat:

Er kwam een gans uit Sassen,  
Uit Sassen kwam een gans,  
Zij was zoo welgewassen,  
Gewassen was de gans.

Ook Dr. L. J. F. Jansen uit Leiden heeft een opstel eraan gewijd en komt tot de conclusie, dat de heele ganzengeschiedenis niets met den Heilige te maken heeft, maar eenvoudig een smulpartij is, die reeds bij de Egyptenaren begon en overgenomen werd door de Romeinen en de Westersche landen. Bij elke smulpartij werd ook dapper gedronken en zoo had men ook de Sint Maartensdrank of Sint Maartensminne. In 1583 vierde Prins Willem met zijn vrienden — al waren zij juist geen trouwe zonen der kerk — lustig Sint Maarten, zooals hij volgens Groen van Prinsterer (Archives de la Maison d'Orange) aan Lodewijk van Nassau schreef.

En hiermede besluit ik hetgeen ik over den H. Martinus en zijne gedachtenisviering in hoofdzaak heb willen zeggen.

K. L. SCHAMP.

## Iets over Amsterdamsche weezen.

I. BIJ DE NED. HERV. DIACONIE.

WIJ zijn eens met den verneemstok uitgeweest bij de voornaamste weesinrichtingen van Amsterdam. Aanleiding was het groote succes dat het artikel over de Burgerweesjes, indertijd in „Buiten” opgenomen, alom vond. Uit de belangstelling voor dat artikel bleek, dat het onderwerp — de weesjes, en wat daarmede verband houdt, — nog evenals in vroeger jaren de sympathie van ons, weldadig gezinde, publiek heeft. Wij vatten daarom het plan op, onzen lezers en lezers nogeens wat over onze weesjes in andere huizen dan het Burgerweeshuis te verhalen, en zoo vindt u hier, als eerste van de reeks, een artikeltje over de weezen der Ned. Herv. Diaconie.

Het huis, waarin deze weezen gehuisvest zijn, is eigenlijk een complex van vier huizen, Keizersgracht Nos. 369—377. Oorspronkelijk hadden die huizen een andere bestemming. Er zijn er die de voorkeur aan een speciaal gebouwd huis voor dergelijke doeleinden geven, en terecht; nochtans heeft ook een complex woonhuizen als deze zijn bekoring, de kamers en zalen, portalen en gangen ... het is alles veel intiemer. Hoe echt huiselijk bv. zijn de zitkamers voor de

meisjes van verschillende leeftijden, met de intiem aandoende behangsels en gordijnen, de gezellige tafelkleeden, de huiselijk aangeschoven stoelen; hoe echt genoeglijk is zoo'n kinderkamer met de kasten speelgoed langs den muur en de gezellige tafeltjes en stoeltjes als voor een dwergjes-familie. Hoe echt prettig zijn de omheinde speeltuinen, de open aangrenzende veranda's, de groote en toch gezellige keukens en werkvertrekken. Er heerscht in een huis als dit een warme atmosfeer, die de meer moderne gebouwen vaak missen, daar gaat niets van af...

Het Weeshuis de Ned. Herv. Diaconie werd gesticht in 1657. Niet ieder had recht om in het Burgerweeshuis te worden opgenomen; men moest daarvoor aan zekere eischen voldoen, als zoo en zoo lang in de gemeente wonen, het burgerrecht moest zijn bijgehouden, en wat dies meer zij. Kort en goed, de Ned. Herv. gemeente stichtte zelve een weeshuis voor de arme kinderen harer diaconie. Het werd gebouwd aan den Amstel hoek Zwanenburgwal. (Zie de afb. op blz. 548). Daar bleven de weezen geruimen tijd geherbergd, doch op den duur bleek het gebouw niet meer geschikt. Het Weeshuis is toen (n.l. in 1882) naar de Tesselschadestraat overgebracht; de jongens echter zijn nog een aantal jaren in het oude gebouw gebleven. In het nieuwe gebouw bleef men tot in 1918; toen kocht de stad het voor de bekende Tesselschade-kliniek, en in eind 1918 en begin 1919 had de verhuizing naar het nu bewoonde perceelen-complex aan de Keizersgracht plaats. Kunt gij U voorstellen wat dat zeggen wil, de verhuizing van een heel weeshuis? Veel erover vertellen zullen wij ook hier trouwens niet, maar als wij U zeggen dat er ongeveer 1000 wagens geladen en gelost zijn, bij die gelegenheid, dan kunt gij U althans wel eenig denkbeeld ervan maken wat zoo'n verhuizinkje om het lijf heeft, nietwaar?

Thans iets over de kleeding der weesmeisjes, waarvan men bij dit artikeltje dan ook eenige afbeeldingen vindt. De kleeding werd, zooals ge trouwens op onze plaatjes kunt nagaan, sinds de oorspronkelijke dracht bij de stichting nogal wat gewijzigd. Aardig, of beter gezegd: merkwaardig is die oudste kleeding die de twee meisjes, — het eene met het boek in de hand, het andere bij den stoel staand — dragen. Dat zwarte lange jak, het zwarte schort, de lange puntige halsdoek, en het stijve mutsje, het is alles en alles bij mekander een echt ouderwetsch prentje, nietwaar? Hoe heel anders, hoeveel jeugdiger en aardiger is het mutsje en het heele pakje en uitrusting van het andere, hedendaagsche weesmeisje, op een tweetal andere afbeeldingen (op blz. 550 en 551) weergegeven. Dat cokette mutsje, dat keurige halskraagje bevredigt heel wat meer onzen smaak dan die stijve muts en halsdoek der oorspronkelijke kleeding, wat dunkt u? Zulk een groot verschil is echter maar niet zoo in eens gekomen, dat voelt u wel. Langzaam, stukje voor stukje, werd door de jaren, zeg maar door de eeuwen heen, die oorspronkelijke kleeding gewijzigd. Al gaandeweg ging dat gemakkelijker en zonder veel tegenwerking, maar in het begin had het heel wat voeten in de aarde, voor bij een onderdeel, hoe klein ook, een verandering mocht worden



NED. HERV. DIACONIEWEESHUIS.  
DE OUDE KLEEDING.

aangebracht. Bij de eerste wijziging in de orginee mutsen van 1657, — welke wijziging eerst in het jaar 1767, dat is dus meer dan een eeuw later, plaats had, — is er nog heel wat over te doen geweest. De diaconessen hadden zich namelijk verstout, het initiatief voor andere mutsjes voor de meisjes te nemen, zonder de regenten daarin te kennen. Stel je dan ook eens voor, hoe geblameerd laatstgenoemde heeren zich daardoor toonden. Diep gegriefd waren zij door de eigendunkelijke handelingen der dames; zij poogden de ingrijpende nieuwigheid nog te keeren, maar ten slotte moesten zij, zooals dat vanzelf spreekt, voor de dames de vlag strijken, en, wat evenzeer vanzelf spreekt, de redenen waarom zij zulks deden, waren van den meest practischen aard; het heilloos werk der mutsvernieuwing was n.l. reeds zoover gevorderd, dat teruggaan nog veel meer geld kosten zou, daar er reeds „zevenhonderd mutsen gemaakt waren, en nog driehonderd nieuwe ingebracht wierden, alsmede dat het haar was afgesneeden en alle de ijzers waren weggeworpen.”

Moet men hieruit begrijpen, dat de toentijds nieuwontworpen mutsen nog minder het kapsel vrijlieten dan de vorige, en lager om het voorhoofd stonden? Anders kan men dat speciale afknippen van het haar voor die nieuwe modellen al moeielijk opvatter. En wat het wegwerpen der ijzers betreft, daaruit zou blijken, dat de nieuwe modellen zoozeer in vorm van de oude moeten hebben afgeweken, dat de ijzers van die oude voor steun in de nieuwe volkomen onbruikbaar waren. Men houde ons verder ten goede, als wij de argumenten der dames niet verder op hunne juistheid onderzoeken, temeer daar het niet volkomen buitengesloten is, dat er ook toen reeds dames op den aardbol rondwandelden, die er geen been in zagen, bij voorkomen eenige beweegredenen uit hun lieven duim te zuigen teneinde iets wat zij zich nu eenmaal in het hoofd hebben gezet, door te drijven. Al willen wij zoo iets van deze diaconessen niet beweren. Trouwens, zij kregen haar zin en de mutsenrevolutie kwam tot stand. Het mutsje zal sindsdien echter nog heel wat veranderingen hebben moeten ondergaan voor het tot het keurige, welgevormde hoofddekseltje werd dat het nu is.

U moet dat mutsje eens goed bezien, lieve lezeressen, want het is een alleraardigst hebedingske. Het gedeelte, dat wij den bol zouden noemen, bestaat uit een geplooid bovenstuk, den z.g. „bol”, en een gladden rand of opstand, den z.g. „pas”. De plooiën van den „bol” (die ge op ons plaatje goed kunt zien), worden met de hand erin getrokken; dat is een heel werkje. Voorts bestaat het mutsje uit een opengewerkten opstaanden rand, den z.g. „karkas”. Deze wordt met blauwe ribjes van laiton stijf gehouden; de karkas is met een kantje omboord. Het sierlijk afhangende keelbandje is van gewoon veterband en met een platte knoop afgemaakt. Die mutsjes zijn, met de keurige hagelwitte boordjes en manchetjes, wel de meest karakteristieke gedeelten der weeskleeding van de Ned. Herv. Diaconie. Aan het strijken, plooiën, enz. dezer hoofddekseltjes wordt dan ook zeer veel zorg besteed, en elk zoo'n lief, luchtig, kraakhelder ding is na de kunstbewerking door de meisjes dan ook een lust om in de hand te nemen en eens aandachtig te bekijken....

In de week, bij uitgaan en bij het werk dragen de meisjes

de blauwkatoenen japon, des Zondags de zwarte. Voor het keukenwerk worden, zooals men op de afb. op blz. 550 zien kan, groote voorschoten gebruikt en een soort mutsjes als ook op de kookscholen in zwang zijn.

Voor wie zulks nog eens niet weten mochten, vertellen wij hier nog even, dat de weesmeisjes voor alles zelf zorgen; een aantal kookt, de andere naaien, breien, stoppen, andere weer zorgen voor de wasch. Bij mijn bezoek waren de jongens uit, de kleinere naar de school, de grootere naar hun werk, doch in alle afdeelingen — keuken, gangen, kamers, — vond ik meisjes, — flink uitzierende, vroolijke meisjes, — aan den arbeid. Ik kreeg daarbij een uitnemenden indruk van de orde, die er heerscht. En dat wil heel wat zeggen, als men weet dat er een tweehonderd weezen daar bij elkaar verblijf houden. Dat zijn echter niet alle weezen. Er zijn er ook buiten het huis werkzaam, bij patroons, in gezinnen, enz. In 1919 werden er in totaal circa 300 verpleegd. Het hoogste aantal was waarschijnlijk in 1861 (na de cholera-epidemieën), n.l. 856.

Het aantal weezen neemt trouwens overal zeer af; bij elke gezindte. Moet dit verschijnsel worden toegeschreven aan een verhooging van de volkswelvaart, zoodat ouderlooze kinderen meer en meer door familie en vrienden in het gezin worden opgenomen? Is een algemeen langere levensduur wellicht oorzaak?....

Een volgenden keer verhaal ik u eens iets van de weesjes uit het Rooms-Katholiek Maagdenhuis op het Spui.

S.

## Het schilderijtje.

HISTORISCH-ROMANTISCHE SCHETS.

V. (Vervolg).

„S A P P E R - loot, Baal,” zei schipper van der Starre tot zijn vrouw, terwijl hij een nieuwe pijp opstak en tegelijk eens naar den wind keek, „wat zou ik 'n mooie gelegenheid weten om wat guldens te verdienen!”

„Hoezoo?” vroegen Baal en Femmetje, zijn dochter, tegelijk.

„Je motte weten,” legde hij uit, „dat ik van de week dat nakende beeld bij die ouwe gek, die van Sypestein, moest aflaaieren!”

„Ja en?” popelden ze.

„Toe most ik daar zoo lang wachten en toe is me ter oore 'kommen dat die Hanevoet, die landlooper, je kenne 'm wel, dat die een schilderijtje het daar Sypestein op staat, wel voor vijfhonderd jaor terug en daar het Sypestein vierhonderd gulden op 'eboden.”

„Ei!”

„Ja, en daar wil die wel duzend gulden voor geven!”

„Bel, bel. En het-ie jou dat 'zeit?”

„Wel neenik. Maar dat heb ik af-'elusterd.”

„Hoe durf je!”

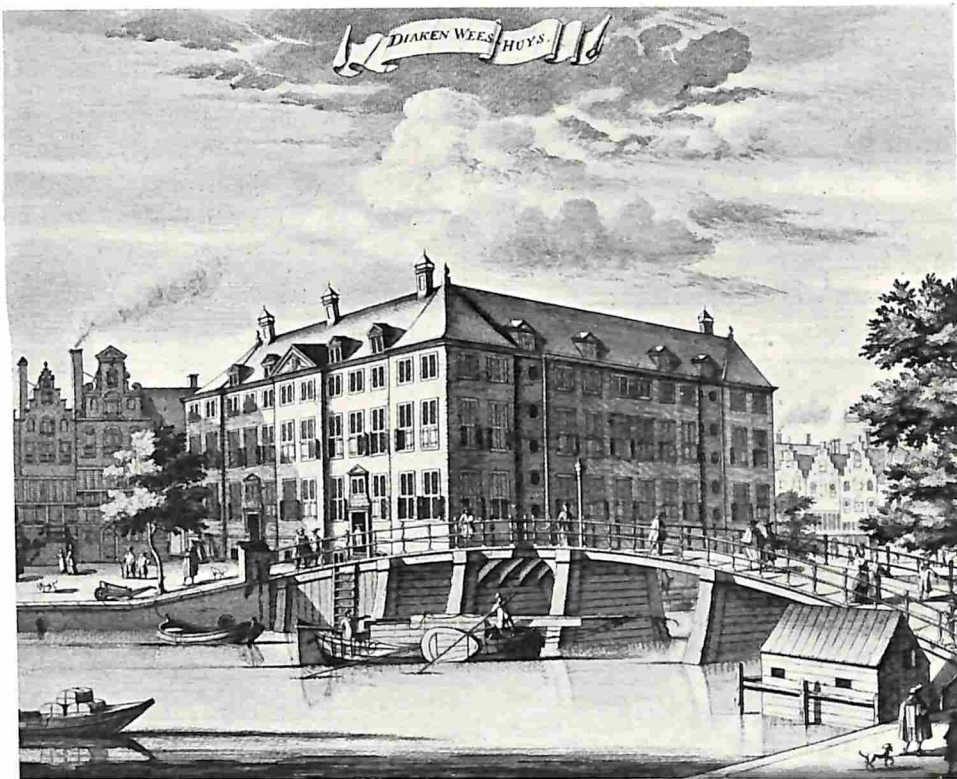
„Daar is niks an te durven. Ik moest daar wel 'n ketier staan wachten. En ik hebbe toch m'n ooren niet in m'n zak!”

„Nou, en wat wou jij nou?”

„Ik wou die wandelende scharrelaar vijfhonderd gulden geven en het ding dan aan Van Sypestein verkoopen voor duzend, doen of niet?”

„Den ouwe zal je zien ankommen.”

„Waarom? Of ik 't 'm nou lever of ie-zelf. Hij kan het aige zelvrs niet kraigen. En ik zou 'm plompverloren zeggen, ik kon het niet helpen maar ik heb verstaan wat jai voor dat stukkie geven wou en hier is-et!”



HET OUDE DIACONIE-WEESHUIS AMSTEL HOEK ZWANENBURGWAL TE AMSTERDAM IN 1657.



„En hoe wou je dat anleggen?”

„Nou, laat dat maar 's an main over. Jandoppie, daar komt-ie juist an, de dichter van Reerust zoo ze 'm tegenwoordig ook al noemen. Fem, ga jai op de plecht wat staan spoelen, hij maakt vast 'n praatje met je as-tie je ziet. Hij is altheid erg op de maisies. Kaike of die Kippepoot niet af te kloiven is.”

Dat Hanevoet erg op de „maisies” was, had van der Starre niet gelogen. Gelijk de insecten die altijd op de lamp afkomen, was ook het insect Hanevoet tuk op alles wat voor hem licht verspreidde in de toch menigmaal celibataire duisternis. Maar hij kwam nooit te dicht bij. Het bleef bij hem altijd bij aangapen.

Zooals van der Starre het uitrekende gebeurde het. Hanevoet, die zijn dagelijksche wandeling maakte, had spoedig het mooie Femmetje met haar aantrekkelijke vormen en rondingen opgemerkt. De fiere manier waarop ze haar schouders hield en de losse bewegelijke houding van haar lieve kopje daarbovenop trokken hem altijd.

Femmetje bloosde gauw en Hanevoet genoot van dat blozen. Na vijf minuten kwam schipper van der Starre heel verwonderd uit het vooronder kijken.

„Hola, Sinjeur Hanevoet!” riep hij onderdanig verheugd, „u hebbe mooi weer oit-'zocht voor uw wandeling. Maar weet u waar 't nog mooier weer voor is? Voor varen! Ik hebbe morgen 'n licht vrachie voor Maarssen; as-te wind zoo blaift gaat u dan mee? Varen is toch altheid makkelijker as loopen en op 't water is het toch zoo mooi!”

Bartholomeus Hanevoet was verrukt. Hij had den tijd aan zichzelf en wou graag. En ook de nabijheid van Femmetje, zoo urenlang, trok.

Toen kwam van der Starre met 'n wat-ik-zeggen-wil op de kwestie van 'n schilderijtje, waar-die van had hooren praten. Hij kocht tegenwoordig veel voor 'n kunstkooper in Leiden en die zocht vooral „landschappies”.

't Verwonderde Hanevoet niet, die mededeeling. Hij wist het, Van der Starre was van alle markten thuis. Nog een paar jaar geleden was hij getuige geweest van het loven en bieden tusschen twee partijen om 'n bosch; hij had bij inneming het bod verhoogd, het heele bosch gekocht, en verkocht gedeeltelijk aan een mastenmaker en voor de rest als brandhout van uit zijn schip. Hij had er, volgens zijn eigen zeggen, „'n hoop” aan verdiend.

Maar ditmaal gaf hij zich toch te veel bloot. Hoe de uitgeslapen schipper het bestaan van dat schilderijtje te weten was gekomen, begreep Hanevoet niet. Leonora was geen vrouw om met een schipper te converseeren, en de oude Van Sypestein, hoe onberekenbaar in zijn invallen ook, zou over zoo iets met Van der Starre wel nooit praten. Maar Hanevoet voelde dadelijk waar de schoen wrong. En hij hield zich van den domme; vermaakte zich met de lakse



EETZAAL IN HET DIACONIE-WEESHUIS VOOR TWEE EEUWEN.

Naar de schilderij van Victoors in de Bestuurskamer.

leepheid van den schipper. Hij zou voor de aardigheid morgen het schilderijtje meteen wel meebrengen, het was maar een klein ding, en Van der Starre moest maar eens eerst goed zien, voor hij een hoog bod wilde wagen. Want goedkoop zou Hanevoet er nooit afstand van doen.

Hanevoet groette de schippersfamilie, met een heel lief knikje van Femmetje, en zette zijn wandeling voort.

## VI.

Den volgenden morgen had Bartholomeus Hanevoet al vroeg bezoek in wat hij zijn kunst kabinet noemde. Dat kunst kabinet bevatte niet vele, maar goede stukjes, schilderijen, teekeningen en gravure-portefeuilles, — alles bij tijd en wijle gekocht van schilders die op zwart zaad zaten, of, voor heel wat meer geld, bij kunstkoopers die het na lang loven en bieden aan Hanevoet gelaten hadden.

„En wou je dus dat leepe schippertje eens duchtig bij zijn neus nemen?” vroeg zijn vriend Van Dordt.

„Kijk,” zei Hanevoet. „De kerel weet natuurlijk van niets. Iets met een lijst er om is voor die menschen een schilderij.



KLEEDKAMER IN HET DIACONIE-WEESHUIS.

Naar de schilderij van Victoors in de Bestuurskamer.

Ik wil een grap met hem hebben, maar ik zal het weer goed maken."

En hij greep uit een map met prenten een bontgekleurde gravure „voor de letter”.

„Je moet me meehelpen. Dit heet Sypestein, vat je. Met een beetje goeden wil zie je daar het kasteel in welstand en ginds de straat.”

„En nu op weg”. Van Dordt knikte, half onwillig.

Op de schuit, die zeilree lag, stond Femmetje op den uitkijk.

„Hij komt! Hij komt!” riep ze en sprong als een dolle het ruim in.

„Dan jai op-'marcheerd!” zei Van der Starre, „en an'je werk!”

„Hola, schipper!” klonk het weldra, „mag ik nog 'n vriend meebrengen?”

„Main goed,” zei Van der Starre, tuk op de winstgevende vooruitzichten. „Hoe meer zielen hoe meer vreugd. Stap in heeren, want we motten noodig vort.”

De lucht was blauw met witte brokken wolk, het windje west, het kalme water gaf hier en daar een rimpelig stukje vloer te zien. In een boschje aan den oever sloeg een vink. Van der Starre had het touw losgemaakt en stak van wal. Weldra bolde het zeil en gleeed het stevige vaartuig als een vette vogel over het water vol schaduwen en lichtglansen.

Van beneden klonk het nachtegalekeeltje van Femmetje. „Nou, sinjeur Hanevoet, wat is nou prettiger, varen of loopen?”

„Wel vriend Van der Starre, loopen is ook wel genoegelijk. En gezond. Maar ik geef je toe, zoo'n tochtje voor-de-wind op de mooie Vecht, wint het, hoor!”

„Niewaar, heeren? Enne.... hebbe je dat schilderijtje nog mee-'bracht?”

„Een man een man!” zei Hanevoet, terwijl hij een meegenomen kleine portefeuille opsloeg en de bonte gravure toonde.

„En is datte nou Sypestein?” vroeg Van der Starre, half ongeloofig.

„In de ouwe tijd, moet je rekenen,” zei Hanevoet.

Van Dordt zat te draaien op zijn bank, met moeite zijn lachen bedwingend.

„Kijk, hier heb je het slot, met de muren er nog aan, en hier heb je de vaart — altijd 'n goeie honderd jaar geleden — waar jij zoo dikwijls een vrachtje hebt afgeleverd.”

Ook de schippersvrouw en Femmetje, die dadelijk een kneepje in haar wang van Hanevoet in ontvangst nam, kwamen er bij staan.

„Je zoue zeggen,” zei de schipper. „Maar je motte ook rekenen, wat kan d'r niet veranderen in 'n korte taid.”

„Daar heb je 't,” waagde Van Dordt nu.

„En wat motte me dat dinkie nou kosten?” vroeg Van der Starre, zaken-geneigd.

Hanevoet keek hem schuin met één oog aan.

„Zeg eens, schippertje, wie wou er zaken doen, jij of ik?”

„Nou ja, — dat is te zeggen,” zongpraatte Van der Starre, „'t is voor main nog altijd 'nvraag.”

„En ik dacht dat die Leidsche kunstkooper....”

„Zeker, maar het is altijd mogelijk....”

„Je zei, dat je tot vijfhonderd gulden wou gaan,” kwam Hanevoet, terwijl hij de gravure weer in de portefeuille deed.

„Dat wou ik ook,” zei de schipper, die de portefeuille weer opensloeg, „maar ik motte je zeggen dat het ding me tegenvalt.”

„Wat is daar nu aan tegen te vallen?” stelde Hanevoet logisch. „Als dat nu Sypestein is, dan is het Sypestein, mooi of leelijk. Ik wou het schilderijtje niet wegdoen.”

„Nee, dat weet ik,” zei de schipper. „Nou, kort en goe, ik ben geen bangerd en geen treuzelaar as koopman zijnde. En ik heb er m'n man voor!”

En toen met stemverheffing tot zijn vrouw, die weer op den achtergrond getreden was: „Baal, geef jai ereis vaifhonderd gulden!”

De koop werd gesloten en op de verdere reis praatte men er niet meer over. Toen Maarsen in zicht kwam, waren allen vrolijk en tevreden. Ieder lachte, maar met een verschillende reden.

(Slot volgt). CORN. J. GIMPEL.



NED. HERV. DIACONIE-WEESHUIS.  
HEDENDAAGSCHE ZONDAGSCHE KLEEDING.



NED. HERV. DIACONIE-WEESHUIS.  
WERKKLEEDING VOOR DE KEUKEN.

### Boekbespreking.

De Nederlandsche Zoogdieren door KERST ZWART. Uitgave W. J. Thieme & Co.

Bij eene voor bovengenoemd onderwerp bruikbare keuze uit de prachtige natuurfoto's van Meerwants „Lebensbilder aus der Tierwelt” geeft Kerst-Zwart zijn ongetwijfeld frisch geschreven tekst. Hij verstaat — laat ons dit voorop stellen — de kunst, belangstelling te wekken voor zijn onderwijs. De geestdrift van wie, zelf genietend, heeft rondgezworven in de natuur, spreekt in zijn verhalen, die vaak op pittige, beeldende wijs allerlei zelf-geziene natuurtafreetjes uit het leven van inlandsche zoogdieren weergeven. Ook weet de schrijver de juiste aanknoopingspunten te vinden om velen van het „onbekend-maakt-onbemind-standpunt” af te helpen, waarmee zooveel leeken tegenover de Levende

Natuur staan, krachtens allerlei meest op volksbijgeloof berustende wanbegrippen omtrent „leelijkheid,” „schadelijkheid,” „gevaarlijkheid,” enz.

Evenwel, het boek had een anderen titel moeten dragen, b.v. Schetsen uit het leven onzer Zoogdieren; want op de volledigheid, in zijn titel en ondertitel uitgedrukt, mag het geen aanspraak maken.

Van de 16 inlandsche Vleermuizen wordt slechts de helft vermeld; ook inzake de Muizen geeft het een tekort. Waarom b.v. wordt niet het Eikelmuisje (*Eliomys quercinus* (L)) genoemd, dat toch beslist, als inlandsche vorm, het eerst door wijlen E. Heimans in de *Levende Natuur* III<sup>e</sup> Jaargang werd beschreven. Storende fouten zijn — hier en daar o.a. bij de Spitsmuizen — in de wetenschappelijke nomenclatuur — die ook geen auteur aangeeft — te vinden; terwijl ook de duidelijkheid der beschrijvingen van 't uiterlijk der dieren wel eens wat te veel te wenschen overlaat, al mogen in een boek als dit — allereerst bestemd voor leeken — natuurlijk geen zuiver wetenschappelijke diagnosen geveerd worden, die allerlei „vak-kennis” inzake systematische zoölogie vereischen. Toch is, om maar één voorbeeld te noemen, bij 't ouderscheiden van riool-rat en zwarte rat de kleur alleen niet voldoende; ook het leeken-oog kan men leeren letten op den langeren staart en de grootere ooren van de zwarte rat.

Waar de schrijver in het, denkelijk om der wille van de mooie foto's eenigszins „met de haren er bij gesleept” hoofdstuk Dolphijnenjacht bij de Far-oër over den Grindewal vertelt, doet het vreemd — om niet te zeggen als nalatigheid — aan, dat er met geen woord over gerept wordt, dat deze tandwalvisch niet alleen nog al vaak op onze kust strandt, maar o.a. in 1825 in de Zeeuwsche stroomen bij St. Anna's land bij 35 stuks tegelijk levend gezien werd. Trouwens, aan de Walvisch-achtigen had zeer zeker een hoofdstuk gewijd dienen te worden; hebben we — blijkens het exemplaar in 't Zool. Museum van „Artis” — zelfs niet den Narwal levend in onze Zuiderzee gehad?

Laat het boek aan correctheid op systematisch gebied te wenschen over, en zijn er ook op 't gevaarlijk gebied der dier-psychologische interpretaties storende fouten te ontdekken — b.v. waar de schrijver spreekt van Patrijzen, die in 't bewustzijn hunner onzichtbaarheid zoo lang blijven liggen tot het gevaar voor ontdekking zijn toppunt heeft bereikt, terwijl hier toch van een *instinctshandeling* sprake is, over 't al of niet bewustzijn waarvan we vooralsnog niets weten — zoo geeft het aan den anderen kant toch ook weer allerlei juist voor leeken bijzonder wetenswaardige biologische feiten, en kan het — b.v. door 't critiseren der leekenbegrippen omtrent nut en schade — verruimend en belangstellingwekkend werken. Ook de bijgevoegde teekeningen van sporen en voet-prenten verdienen waardeering. A. F. J. PORTIELJE.

## WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR

DOOR F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz—Schönberg).

**B**OVEN dat alles, over poelen en glinsterende uitgestrektheden, over bedden en bedden van riet, boven donker en vochtig tropisch groen gras, boven eilanden en fjorden, schiereilanden en zandheuveld — vogels, vogels, vogels — zwermend, zwevend, zittend, zwemmend, duikend, loopend, vechtend, vrijend, — niets dan vogels

Maar zooals men in druk rijgewoel op straat enkele weibekende geluiden kan onderscheiden, zoo stegen hier kreten duidelijk op en beheerschten een oogenblik het veelvuldig rumoer, doch slechts om te worden verslonden en opgevolgd door andere en weer andere. Nu eens was het het duidelijk schallende „He-oh!” van zilvermeeuwen, hoog op de ondiepe plassen drijvend als parels en witte bootjes; dan weer het weluidende, vragende „He?” van een grooten zwartrugmeeuw die omhoog gleeed op vleugels meer dan zes voet breed; dan het diepe: „Honk, honk, honka, honk!” van wilde ganzen, rij aan rij open gepakt op de een of andere noorderbank in dichte gelederen; of het plotselinge getrompet van een wilde zwaan, hoog boven alle andere zwevend als een wit stoomschip tusschen kolenscheppen; nu weer het krankzinnige

lachen van een grooten ijsvogel met onder water gedoken lichaam als een onderzeeër, met alles behalve zijn kop onder de oppervlakte, het teere „Wheuu” van fraai geteekende, zwemmende smienten overstemmend; het „Tillililil” van den bruinen wulp met zijn sikkelvormigen snavel; en het trillende gefluit van wadende, groenpootige ruiters; nu het schrille gekras van een enkelen reiger, plotseling overstemd door het geschreeuw van troepen meeuwen; de krassende opmerkingen van duikeenden, wier ruggen in het jonge licht glommen als zilver; het plassen van een zwerm gitzwarte eenden en het zachte gepiep van een troep langpootige, snipachtige vogels draaiend als wuivende rook, van kleine watersnippen en keurige grijze pluvieren die met matzilveren jasjes en gitzwarte vesten de duikeenden nog overtroffen; terwijl boven dit alles, prikkend met scherpe doordringendheid, de hoge kreten van ontelbare, zwaluwstaartige sterntjes duikend en vliegend als zilveren bliksemstralen opstegen.

De witstaartige zeearend keek neer op dit wonderbare gezicht, dat elk oogenblik duidelijker werd in het toenemende licht en een nieuwe glans kwam ook in zijn oogen. Dit was zijn werkelijk tehuis, het verblijf van zijn voorouders, zijn koninkrijk. Geen van al die duizenden, niet één lid van al die soorten welke bijeen waren, durfde zijn weg kruisen of zijn koninklijken wil trotseeren. Waar ook zijn schaduw viel, viel ook zijn macht, en alle maakten ruimte voor hem, vluchtend of plat neervallend terwijl hij voorbij ging, een bewijs — als dit nog noodig was — voor zijn koningschap.

Een eenzame wilde eend met een roestkleurigen kop en een donker chocoladekleurige borst, schoot te voorschijn uit een laatst achtergebleven nevelbank en vloog recht naar iets toe, waarschijnlijk zijn nest, en de trillende vleugels troffen den blik van den arend. Hij wierp zijn oog op den vlieger en met een enkel geklepper van zijn machtige vleugels



NED. HERV. DIACONIE-WEESHUIS.  
HEDENDAAGSCHE ZONDAGSCHE KLEEDING

nam hij een draai, die hem met een ruk door de ruimte joeg. Een tweede slag bracht hem direct boven den eend, die zelf hoog vloog, maar laag vergeleken bij de hoogte van den koning. Een derde slag joeg hem voort, zwevend, zwaaiend, vliegend even snel als de eend en met denzelfden koers.

Toen — lag hij stil, trilde, sloeg zijn reusachtige vleugels samen en liet zich vallen met een gillend gesis.

Ik denk niet dat die eend ooit heeft geweten wat er gebeurde. Er was slechts een stuiven van veeren en een visioen van een groote gestalte met vleugels en uitgestreken staart die bijna tot op den grond daalde en weer opsteeg in een grooten, strakken, omgekeerden halven cirkel; maar het geluid van den schok was duidelijk genoeg. Geen eend had dien schok ook maar een seconde kunnen overleven. Het was alsof hij door een bliksemstraal uit het leven werd gerukt. Spreek van het uitbarsten van een geyser, spreek van de uitbarsting van een vulkaan; stel u voor de beroering als gevolg van de ontploffing van een onderaardsche, zwaar geladen mijn — al deze dingen waren als het omvallen van een molshoop vergeleken bij hetgeen volgde op dien aanval van den arend, met een stijgend gebrul, als het brullen van den wind in een bergpas en het eindigde met — doofheid. De heele aarde scheen op te staan en naar den hemel opgezogen te worden in een wereldschuddende, zondvloedachtige golf.

Maar het was niets, alleen het eerste, wilde alarm van de vogels bij het zien van den arend; de eerste hevige paniek van de menigte, waarvan ieder lid verwacht als eerste slachtoffer te worden gekozen. Toen zagen zij dat de keus reeds was gedaan; de koning had zijn prooi gekozen en — oogenblikkelijk zweeg het rumoer en de wolken van vogels zakten als het neervallen van een reusachtige donderwolk, daalden en gingen aan hun „wettige bezigheden” als of er niets was gebeurd.

Intusschen verorberde de arend ongemoeid zijn prooi te midden van hen. Maar let wel op de heerlijke filosofie van dit alles — of was het ongevoeligheid? Alles te voren geraas en angst, toen, nadat de keus eenmaal was gedaan — de slag was gevallen — och, waarom je verder druk te maken? Ja, waarom eigenlijk? Men verwachtte bijna, dat ze alle zouden opkijken en mompelen „Noodlot”, maar zij deden niets dergelijks. Zij keerden alle den kop naar het noorden en waren stil.

Zoo stil was die groote, gevederde bevolking plotseling geworden dat, na een poosje, de arend zijn licht gelen kop op-hief — zijn grooten, tijgerklauwachtigen snavel geheel besmeerde met iets dat niet de weerschijs was van de opgaande zon — en over het sombere jaspisgroene water keek.

Toen ging hij heel plotseling overeind zitten. De gloed in zijn wondere oogen werd zichtbaar sterker. Er was een stijf geritsel van stugge, losse veeren terwijl hij zijn beste beentje voorzette.

Ver naar buiten op zee vloog een reusachtige schaduw, een onheilspellende gestalte, langzaam, op niet groote hoogte, naar het strand. Ze had blijkbaar geen haast en draaide en zwaaide nu en dan met een koninklijke waardigheid, die onmiskenbaar was.

Er konden geen twee soorten vogels zijn in één streek, in staat tot zulk een buitengewone majesteit van vlucht. Als onze arend niet geweest was waar hij was, had hij het zelf kunnen zijn. Maar hijzelf was groot niet en bovendien was de schaduw zoo mogelijk nog groter — wel tweedui langer. Het was een wijfje. Een vrouwtje van de soort. Een koningin van het noorden.

Plotseling hield zij op in dat wonderbaar verheven draaien en voorwaarts glijden, draaien en weer voorwaarts glijden. Men kon zien hoe zij haar licht gelen kop bij het neerkijken weerover boog. Toen trilden de reusachtige vlerken. Zij zweefde. Het volgende oogenblik schoot zij naar omlaag, een chocoladekleurige balk viel uit den hemel in de zee en het schuim spatte op tot manshoogte waar zij het water raakte.

Onmiddellijk bemoeide die heele vogelwereld zich met zijn eigen zaken. Blijkbaar was de wijfjesarend op een visch neergeschoten en nu ging zij hun niet meer aan. Maar de koning werd zeer opgewonden. Het scheen wel alles aan de oppervlakte van het water in orde was. Zelfs van dien afstand kon men de groote vleugels van den arend zien kleppen met machtige, reusachtige slagen, en het water zien karnen tot een mengsel dat leek op versch sodawater — en — melk.

Maar zij kwam niet omhoog. Zij zat met haar klauwen vast in iets en wel in iets dat zelfs zij — hoewel zij er niets in zag om een gans van acht pond te dragen — niet kon optillen. Tien minuten lang was er een chaos daar op de koude, dansende golven, want de arend zat vastgeankerd aan haar prooi. Toen lag zij stil, wiegelend, terwijl de machtige, als een Turksch zwaard gebogen vleugels treurig over de oppervlakte lagen. Zij was uitgeput en rustte.

De koning steeg op en vloog met zwaarklepperende vleugels over de sombere branding en hing wiegelend boven dit



IN HET SPREEWALD. DORPSVAARTJE IN LEIPE.

visschende wijfje terwijl de eene schrille kreet de andere beantwoordde. Iedere andere vogel, behalve misschien de slechtvalk, zou zoo in het nauw gedreven, eenvoudig „Noodlot” gezegd hebben en het hebben opgegeven. Maar onze adelaar niet. De blik in die oogen was er niet zonder reden. Toen de zeearend gemaakt werd, was er geen sprake van „opgeven”. Ze zou eerder haar trotsch hart gebroken hebben.

Plotseling schoot het wijfje omhoog en begon over de golftoppen naar het strand te fladderen, half verborgen in schuim van haar eigen krachtige bewegingen. Als zij ze niet kon optillen kon zij haar prooi tenminste voortslepen, en voortslepen deed zij tot zij in het ondiepe water een levendigen, maar volstrekt niet verheugden steur ophaalde, wiens gewicht zoo veel ge maar wilt boven de negen pond was.

Zij hadden met hun beiden drie pond drukke minuten om dien steur van alle verdere lasten in deze wereld te ontheffen, terwijl de meeuwen in troepen op een veiligen afstand bijeen kwamen — altijd op een veiligen afstand, let wel — en de bonte kraaien uit de verte hun opmerkingen maakten.

Daarna ging de koning baden, hetgeen hij even stipt deed als een gewone musch, en zij ging voort met haar klauwen los te maken uit den grooten visch, waarin zij vast beklemd zaten. Uit welk feit men zou kunnen afleiden dat een arend aanvallend op den rug van een slapenden visch van onbekende grootte — een zeer vaak voorkomend iets — om zoo te zeggen met zijn leven in zijn snavel loopt. Als de visch klein genoeg is om hem mee te dragen — best. Als hij dit niet is — wel, dan is het met je gedaan, ziet ge!

Eindelijk was het uitgravingswerkje afgelopen, de wijfjesarend nam een bad en toen — maar ook pas toen — begonnen zij hun vischfeestmaal. En dat was het eind van die koninklijke hofmakerij, want als arenden samen eten, zijn zij in alle opzichten met elkaar gepaard. Zij hadden elkander anders al lang half vermoord.

(Wordt vervolgd)